

Riskiarvion laatiminen

Ohje ilmoitusvelvollisille

ESAVI/30768/2021

Sisällysluettelo

1. Riskiarvio – miksi?	3
1.1. Mikä on riski?	3
1.2. Miksi riskejä on tunnistettava ja arvioitava?	4
1.3. Mitä riskiarviossa on huomioitava?	5
2. Riskiarvion laatiminen – miten?	8
2.1. Riskiarviolomake	8
2.2. Riskien tunnistaminen ja arviointi	8
2.2.1. Tuotteet ja palvelut: haavoittuvuudet ja uhkatekijät	8
2.2.2. Tuotteet ja palvelut: riskitekijät	9
2.2.3. Asiakkaat	11
2.3. Riskien vähentäminen ja hallinta	12
2.4. Jäljelle jäävien riskien arviointi	13
3. Lisätietoja	15

1. Riskiarvio – miksi?

1.1. Mikä on riski?

Riskillä tarkoitetaan mahdollisuutta, että haitallinen tai ei-toivottu tapahtuma tapahtuu. Kyseessä on tilanne, jossa on mahdollista, muttei kuitenkaan täysin varmaa, että haitallinen tapahtuma seurauksineen toteutuu. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskillä tarkoitetaan erilaisten uhkatekijöiden, haavoittuvuuksien ja haitallisten seurausten yhdistelmää. Riskit voivat olla ylikansallisia, kansallisia sekä ilmoitusvelvollisen omia riskejä.

Rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä **uhkatekijöitä** voivat olla rikolliset, rikollisryhmät, terroristiryhmät ja näiden toimintaan liittyvät henkilöt (kuten esimerkiksi avunantajat) ja esineet. Uhkatekijöitä voivat olla myös rikollisten toimijoiden tyypilliset toimintatavat eri rikostyypeissä (petosrikollisuus, huumorikollisuus, talousrikollisuus jne.). Rikolliset toimijat voivat pyrkiä hyväksikäyttämään haavoittuvuuksia onnistuakseen rahanpesussa tai terrorismin rahoittamisessa.

Haavoittuvuudet ovat heikkouksia ja puutteita esimerkiksi ilmoitusvelvollisen yrityksen resursseissa, toimintatavoissa, henkilöstön osaamisessa, järjestelmissä ja sisäisessä valvonnassa. Myös yrityksen tuotteisiin ja palveluihin voi liittyä haavoittuvuuksia. Näitä haavoittuvuuksia rikolliset toimijat voivat käyttää hyväkseen rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen.

Rahanpesulla tarkoitetaan toimia, joilla pyritään häivyttämään tai peittämään rikoksella hankitun omaisuuden alkuperä. Rahanpesua edeltää niin sanottu esirikos, jolla pestävä omaisuus on hankittu. Rahanpesussa epäily kohdistuu toisin sanoen varojen alkuperään. Sekä rikoksella hankittu omaisuus (esimerkiksi huumausainerikoksella hankitut varat), rikoksen tuottama hyöty (esimerkiksi verorikoksella saatu hyöty) että näiden tilalle tullut omaisuus (esimerkiksi rikollisilla varoilla hankittu kiinteistö) voivat olla rahanpesun kohteena.

Pestävä omaisuus voi olla peräisin mistä tahansa rikoksesta. Suomessa rahanpesu liittyy yleensä petosrikoksiin, varkauksiin, huumausainerikoksiin, velallisen rikoksiin, verorikoksiin ja muihin talousrikoksiin. On tärkeää huomata, että pestävän omaisuuden määrä voi vaihdella. Rahanpesun kohteena olleen omaisuuden arvo on Suomessa annettujen rahanpesutuomioiden perusteella vaihdellut sadoista euroista satoihin tuhansiin euroihin. Rahanpesua voi tapahtua, vaikka kyse ei olisikaan kovin suurista omaisuuseristä.

Kun rikollista alkuperää oleva omaisuus on onnistuttu saattamaan osaksi laillista rahoitusjärjestelmää ja rikollinen alkuperä on häivytetty tai peitetty, omaisuus näyttää laillisesti hankitulta. Rahanpesuun voi syllistyä myös ottamalla vastaan, käyttämällä, muuntamalla, luovuttamalla, siirtämällä, välittämällä tai pitämällä hallussaan rikoksella saatua omaisuutta, jos toiminnalla hankitaan itselle tai toiselle hyötyä, peitetään tai häivytetään omaisuuden rikollinen alkuperä taikka avustetaan rikoksentehtäjä välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset.

Terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa annetaan tai kerätään varoja terrorismirikosta varten tai yksittäisen terroristin tai terroristiryhmän rahoittamiseksi. Terrorismin rahoittamisessa epäily kohdistuu varojen käyttökohteeseen, ei alkuperään. Terrorismin rahoittamiseen käytetyt varat voivat olla peräisin myös laillisista lähteistä. Varat voivat koostua myös useista pienistä yksittäisistä summista. Terrorismin rahoittamiseen syyllistyy se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan laissa määriteltyjä terrorismirikoksia, terroristiryhmiä tai terroristeja.

1.2. Miksi riskejä on tunnistettava ja arvioitava?

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvion tarkoituksena on, että jokainen rahanpesulain soveltamisalaan kuuluva toimija eli ilmoitusvelvollinen ymmärtää ja arvioi, miten yrityksen tuotteita ja palveluita voitaisiin käyttää hyväksi rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen. Tarkoituksena on myös arvioida, millaisin keinoin toimija voi itse vähentää riskiään joutua rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen välikädeksi. Tällaisiin hallintakeinoihin voi myös liittyä haavoittuvuuksia ja puutteita, joiden vaikutusta on tärkeää arvioida suhteessa tunnistettuihin riskeihin. Ilmoitusvelvolliset ovat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan keskeisiä toimijoita. Omaan toimintaansa kohdistuvia riskejä tunnistamalla ja arvioimalla ne pystyvät luomaan toimintaansa sellaisia menettelyjä, joilla rahanpesua ja terrorismin rahoittamista voidaan havaita ja estää.

Ilman riskiarviota rahanpesulain velvoitteiden noudattaminen ei ole käytännössä mahdollista. Laki edellyttää ilmoitusvelvollisilta asiakassuhteidensa riskiperusteista arviointia ja asiakkaan tuntemista koskevien velvoitteiden noudattamista riskiperusteisesti koko asiakassuhteen ajan. Riskiperusteisen toimintatavan noudattaminen on hankalaa, mikäli ilmoitusvelvollisella ei ole käsitystä siitä, miltä osin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit ovat hänen liiketoiminnassaan matalia, kohtalaisia, suuria tai erittäin suuria. Siellä, missä riski on suurin, tarvitaan tehokkaampia toimenpiteitä ja menettelytapoja riskin hallitsemiseksi tai vähentämiseksi. Samalla tarkoituksena on välttää turhan raskaita menettelytapoja silloin, kun riski on matala.

Riskiarvio ei tarkoita sitä, että ilmoitusvelvollisen tulisi riskiarvion kautta osoittaa, ettei se itse ole osallinen rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen. Riskiarvion tarkoituksena ei ole myöskään pyrkiä perustelemaan riskejä olemattomiksi tai ilmoitusvelvollisen harjoittamaa toimintaa täysin riskittömäksi. Riskiarvio on ilmoitusvelvollisen oma työkalupakki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi sekä riskienhallintakeinojen oikeanlaiseksi mitoittamiseksi. Riskiarviolla ilmoitusvelvollinen voi myös osoittaa aluehallintovirastolle, että ilmoitusvelvollisen asiakkaan tuntemisen ja jatkuvan seurannan menetelmät ovat riittävät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien kannalta.

Riskiarvion avulla ilmoitusvelvollinen pystyy näyttämään valvovalle viranomaiselle ne perusteet, joita ilmoitusvelvollinen on yksittäisissä tapauksissa

käyttänyt päätyessään esimerkiksi yksinkertaistettuun tai tehostettuun asiakkaan tuntemismenettelyyn. Riskiarvio ja käytännössä toteutettavat asiakkaan tuntemiseen liittyvät toimet eivät saa olla keskenään ristiriitaisia, vaan riskiarvion tulee ohjata asiakkaan tuntemista koskevien velvoitteiden noudattamista.

1.3. Mitä riskiarviossa on huomioitava?

Riskiarvion tekotavasta tai muodosta ei ole kovin tarkkoja säännöksiä rahanpesulaissa. Jotta aluehallintovirasto voi todeta, että rahanpesulain mukainen riskiarvio on tehty ja jotta ilmoitusvelvollinen voi osoittaa valvontaviranomaiselle, että sen asiakkaan tuntemisen ja jatkuvan seurannan menetelmät ovat riittäviä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin kannalta, vähintään seuraavat asiat olisi kuitenkin dokumentoitava riskiarvioon.

Riskiarvio on laadittava **kirjallisesti**. Riskiarvion mallipohjia voi käyttää apuna riskiarvion laadinnassa, mutta riskiarvion tulee aina pohjautua ilmoitusvelvollisen oman toiminnan huolelliseen arviointiin. Valmiit, suurille massoille laaditut identtiset riskiarviomallit eivät täytä rahanpesulain riskiarviolle asettamia vaatimuksia, vaan ne toimivat ainoastaan pohjana ilmoitusvelvollisen omalle arvioinnille. Esimerkiksi vain yrityksen nimen, toimialan ja liikevaihdon täydentäminen valmiiseen riskiarvion mallipohjaan ei ole riittävää.

Kun ilmoitusvelvollinen arvioi, kuinka laaja ja kattava riskiarvion tulee olla, tulee sen ottaa huomioon **oman toimintansa luonne, koko ja laajuus**. Toiminnan koolla ja laajuudella viitataan muun muassa liikevaihtoon, henkilöstön kokoon ja toimipaikkojen lukumäärään. Toiminnan luonne tarkoittaa esimerkiksi sitä, millaista toimintaa yritys harjoittaa ja millaisia tuotteita tai palveluita se tarjoaa asiakkailleen. Esimerkiksi ilmoitusvelvollisella, jolla on suuri liikevaihto ja runsaasti henkilöstöä, riskiarvion tulee olla laajempi ja kattavampi. Toisaalta pelkkä pieni liikevaihto ei välttämättä tarkoita, että riskiarvio voi olla suppeampi, sillä toiminnan luonteeseen liittyvät seikat voivat edellyttää laajemman riskiarvion laatimista.

Riskiarviossa on keskeistä arvioida sekä yrityksen **tuotteisiin ja palveluihin** että **asiakkaisiin** liittyviä riskejä. Yrityksen tarjoamiin tuotteisiin ja palveluihin liittyviä riskejä voidaan arvioida tuotteisiin ja palveluihin liittyvien haavoittuvuuksien ja uhkatekijöiden kautta, joiden perusteella voidaan määritellä kullekin tuotteelle tai palvelulle ominainen riskitaso. Asiakassuhteeseen liittyviä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä arvioidessa on otettava huomioon uusiin ja jo olemassa oleviin asiakkaisiin, maihin tai maantieteellisiin alueisiin sekä uusiin, kehitettäviin ja jo olemassa oleviin tuotteisiin, palveluihin ja liiketoimiin sekä jakelukanaviin ja teknologioihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.

Riskiarviossa on hyvä kuvata, miten riskiarvio käytännössä vaikuttaa rahanpesulain eri velvoitteiden noudattamiseen. Riskiarvion perusteella yrityksen asiakkaita voi esimerkiksi luokitella eri riskiluokkiin. Ilmoitusvelvollinen voi noudattaa yksinkertaistettua tuntemismenettelyä, jos asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy riskiarvion perusteella vähäinen rahanpesun tai

terrorismin rahoittamisen riski. Toisaalta, jos riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski, ilmoitusvelvollisen on noudatettava tehostettua tuntemismenettelyä. Olennainen osa asiakassuhteisiin liittyvien riskien arviointia on riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvien menettelyjen luominen asiakkaan tai asiakkaan tosiasiallisen edunsaajan poliittisen vaikutusvallan toteamiseksi. Myös tosiasiallisen edunsaajan tunnistamiseksi ja todentamiseksi on luotava riskiperusteisia menettelytapoja.

Ilmoitusvelvollisen on huomioitava riskiarviossaan lista Euroopan komission yksilöimistä korkean rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin valtioista sekä Financial Action Task Forcen (FATF) julkaisemat listat korkean riskin valtioista. FATF:n niin kutsuttu "musta lista" korkean riskin valtioista sisältää maat, joiden rahanpesun ja terrorismin torjunnan toimissa on vakavia strategisia puutteita. Näihin maihin liittyvien asiakkaiden ja liiketoimien kanssa on käytettävä tehostettua menettelyä ja harkittava vakavasti asiakkuutta ja liiketoimen suorittamista. FATF:n "harmaa lista" puolestaan sisältää maat, jotka aktiivisesti pyrkivät korjaamaan strategisia puutteitaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen osalta. Riskiarviossa on huomioitava mahdolliset kytkökset harmaan listan maihin. Linkit kaikkiin edellä mainittuihin listoihin löytyvät tämän ohjeen luvusta 3.

Hallintakeinot ja niiden arviointi ovat tärkeä osa riskiarviota. Hallintakeinoilla tarkoitetaan toimia, joilla riskejä pyritään hallitsemaan ja vähentämään sekä estämään ilmoitusvelvollisen toimijan hyväksi käyttäminen rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen. Tältä osin on tärkeää arvioida erityisesti sitä, millaisia haavoittuvuuksia tai puutteita näihin hallintakeinoihin liittyy ja miten toimivia hallintakeinot todellisuudessa ovat. Hallintakeinoja ovat erilaiset **sisäiset toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta**, ja niiden on oltava riittäviä suhteutettuna ilmoitusvelvollisen toiminnan luonteeseen, kokoon ja laajuuteen. Toimintaperiaatteilla ja menettelytavoilla tarkoitetaan esimerkiksi riskienhallintaan liittyviä käytänteitä, asiakkaan tuntemista, raportointia, tietojen tallentamista, sisäistä valvontaa ja menettelytapavalvontaa sekä työntekijöiden toiminnan läpikäyntiä. Ilmoitusvelvollisen toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen toimivuutta on mahdollista testata esimerkiksi sisäisen tarkastuksen tai muun vastaavin keinoin. Valvontaa ei kuitenkaan kategorisesti tarvitse toteuttaa sisäisenä tarkastuksena, vaan valvonnan toteuttamistapojen osalta voidaan huomioida ilmoitusvelvollisen toiminnan luonne, koko ja laajuus.

Sisäisiä toimintaperiaatteita, menettelytapoja ja valvontaa on seurattava ja kehitettävä. Jos ilmoitusvelvollinen on oikeushenkilö, yrityksen johdon tulee **hyväksyä riskiarvio** ja siihen sisältyvät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta.

Jäljelle jäävät riskit, jotka ovat olemassa riskienhallintakeinoista huolimatta, saadaan riskien arvioinnin lopputuloksena. Tällaisesta riskistä voidaan käyttää myös nimeä **jäännösriski**. Jäännösriskien perusteella voidaan arvioida myös yritykseen ja sen harjoittamaan liike- tai ammattitoimintaan kohdistuvaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen kokonaisriskitasoa.

Riskiarviota täytyy **päivittää säännöllisesti**, esimerkiksi silloin, kun ilmoitusvelvollisen toimintaan tai asiakaskuntaan tulee muutoksia. Riskiarvioon on hyvä merkitä tieto siitä, milloin riskiarviota on päivitetty ja miltä osin. Riskiarvion päivittämisen yhteydessä on tärkeää arvioida myös yrityksellä käytössä olevien riskienhallintakeinojen tehokkuutta ja ajantasaisuutta tunnistettuihin riskeihin nähden. Riskiarvion päivittämistarpeeseen voivat vaikuttaa myös esimerkiksi kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio tai valvojan riskiarvio.

Riskiarvioon voi kirjata myös riskiarvion laatimisen vastuuhenkilön ja tiedon siitä, mitkä tahot ovat olleet riskiarvion laatimisessa mukana. Myös riskiarvion laadinnassa käytetyt lähteet on hyvä dokumentoida ja tarvittaessa kuvailla, miten eri lähteitä on hyödynnetty riskiarvion laadinnassa. Riskiarvio on toimitettava pyynnöstä aluehallintovirastolle ilman aiheetonta viivytystä.

2. Riskiarvion laatiminen – miten?

2.1. Riskiarviolomake

Riskiarvion ulkoasulle ei ole asetettu muotovaatimuksia. Ilmoitusvelvollinen voi käyttää riskiarvion laatimisen apuna esimerkiksi aluehallintoviraston julkaisemaa **riskiarviolomaketta**. Riskiarvion voi kuitenkin laatia myös käyttämättä riskiarviolomaketta tai halutessaan riskiarviolomaketta voi muokata yrityksen omaan käyttöön sopivaksi. Myös eri toimialajärjestöjen laatimia riskiarviolomakkeita voi hyödyntää.

Erilaisten riskiarviolomakkeiden osalta tulee kuitenkin erityisesti huomioida, että ne toimivat ainoastaan pohjana ilmoitusvelvollisen omalle arvioinnille. Aluehallintoviraston laatiman riskiarviolomakkeen tarkoituksena on, että riskiarviota laativa toimija tunnistaa ja arvioi lomakkeessa olevien kysymysten ja laatimisohjeiden avulla omaan toimintaansa liittyviä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä. Valmiita, suurille massoille laadittuja identtisiä riskiarviomalleja, joihin ilmoitusvelvollinen täyttää esimerkiksi vain yrityksen nimen, toimialan ja liikevaihdon, ei voida pitää rahanpesulain tarkoittamina riskiarvioina.

Riskiarviota laadittaessa on hyvä huomioida myös kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio, joka antaa tietoa ilmoitusvelvollisille muuttuvista rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen haavoittuvuuksista, uhkakuvista ja riskeistä. Lisäksi riskiarviota laatiessa on tärkeää perehtyä muun muassa Euroopan komission ylikansalliseen riskiarvioon, aluehallintoviraston valvojan riskiarvion yhteenvetoon sekä aluehallintoviraston antamiin muihin ohjeisiin. Myös muita ulkoisia lähteitä on suositeltavaa käyttää. Tämän ohjeen lukuun 3 on listattu tietolähteitä, joita voi hyödyntää riskiarvion laadinnassa. Kyseinen lista ei ole tyhjentävä luettelo, joten muitakin lähteitä voi käyttää.

2.2. Riskien tunnistaminen ja arviointi

2.2.1. Tuotteet ja palvelut: haavoittuvuudet ja uhkatekijät

Riskiarvion laatimisen alkuvaiheessa tunnistetaan yrityksen tuotteisiin ja palveluihin liittyviä riskejä. Aluksi voidaan arvioida tuotteisiin tai palveluihin liittyviä **haavoittuvuuksia**. Haavoittuvuuksilla tarkoitetaan sellaisia ominaisuuksia yrityksen tarjoamissa tuotteissa tai palveluissa, jotka voivat tehdä niistä haavoittuvan rahanpesulle tai terrorismin rahoittamiselle. Haavoittuvuuksien tunnistamiseksi voidaan arvioida esimerkiksi seuraavia seikkoja:

- tuotteen tai palvelun saatavuus uhkatekijöiden (rikollisten toimijoiden) näkökulmasta
  - kuinka helposti tai nopeasti tuote tai palvelu on rikollisten toimijoiden saatavilla
- tuotteen tai palvelun houkuttelevuus uhkatekijöiden näkökulmasta:
  - anonymiteetti rikollisille toimijoille

- liikuteltavuus
- jälleenmyynti
- arvon säilyminen

Haavoittuvuuden astetta on mahdollista arvioida esimerkiksi asteikolla 1-4, jossa 1 tarkoittaa, että tuote tai palvelu ei ole kovin haavoittuva ja 4 tarkoittaa, että tuotteeseen tai palveluun liittyy erittäin merkittäviä haavoittuvuuksia. Arvio on tärkeää perustella.

Haavoittuvuuksien tunnistamisen ja arvioinnin lisäksi myös eri **uhkatekijöiden** ja niiden merkityksen pohtiminen on tärkeää. Uhkatekijät voivat olla rikollisia, rikollisryhmiä, terroristiryhmiä ja näiden toimintaan liittyviä henkilöitä sekä rikollisten toimijoiden tyypillisiä toimintatapoja eri rikostyypeissä (petosrikollisuus, huumerikollisuus, talousrikollisuus jne.). Uhkatekijöiden osalta voidaan arvioida esimerkiksi sitä, millä tavoin ja miten todennäköisesti rikolliset toimijat voisivat pyrkiä yrityksen tuotteiden tai palveluiden avulla häivyttämään tai peittämään rikoksella hankittujen varojen alkuperää. Samassa yhteydessä on tärkeää arvioida myös sitä, millä tavoin ja miten todennäköisesti rikolliset toimijat voisivat pyrkiä yrityksen tuotteiden tai palveluiden avulla keräämään tai lähettämään varoja tai muuta omaisuutta terrorismin rahoittamiseksi.

Uhkatekijöiden merkitystä arvioitaessa on suositeltavaa perehtyä myös ulkoisiin lähteisiin, esimerkiksi kansalliseen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvioon sekä poliisi- ja tiedusteluviranomaisten tuottamiin raportteihin, vuosikertomuksiin ja selvityksiin eri rikosilmiöistä ja niihin liittyvistä uhkista.

Uhkatekijöiden merkitystä voidaan arvioida esimerkiksi asteikolla 1-4, jossa 1 tarkoittaa, että uhkan taso on matala ja 4 tarkoittaa, että uhka on erittäin merkittävä. Arvio on tärkeää perustella.

Tuotteeseen tai palveluun liittyvä riskitaso eli tuotteen tai palvelun niin sanottu **ominaisriski** saadaan, kun vertaillaan haavoittuvuuksien ja uhkien tasoja. Esimerkiksi, jos tietyn tuotteen tai palvelun arvioidaan olevan merkittävästi (3) haavoittuva ja uhkatekijöiden merkityksen matala (1), tuotteen tai palvelun ominaisriskitasoksi muodostuu kohtalainen (2). Riskitason arvioinnissa on suositeltavaa kiinnittää erityisesti huomiota yrityksen tuotteissa tai palveluissa havaittuihin haavoittuvuuksiin. Tuotteen tai palvelun haavoittuvuuksille voi antaa enemmän painoarvoa suhteessa uhkatekijöihin.

2.2.2. Tuotteet ja palvelut: riskitekijät

Riskiarviota laadittaessa on arvioitava myös erilaisia **riskitekijöitä**, jotka vaikuttavat yrityksen tuotteisiin ja palveluihin liittyviin riskeihin. Eri riskitekijöiden määrä ja laatu vaikuttavat siihen, millaiseksi yrityksen tarjoamien tuotteiden ja palveluiden lopullinen riskitaso muodostuu. Riskitekijät voivat osoittaa vähäistä tai tavanomaista suurempaa riskiä ja vaikuttaa näin tuotteelle tai palvelulle ominaiseen riskitasoon.

Riskitekijöiden vaikutusta tuotteen tai palvelun riskitasoon voidaan arvioida esimerkiksi seuraavasti:

1. Listataan yrityksen tarjoamat tuotteet ja palvelut. Merkitään niiden ominaisriskitaso 1-4, joka on arvioitu riskiarvion alkuvaiheessa.
2. Arvioidaan kuhunkin tuotteeseen tai palveluun liittyviä riskitekijöitä esimerkiksi seuraavasti:
  - Asiakkaat
    - asiakaskunta, jolle tuotetta tai palvelua tarjotaan (esim. yksityisasiakkaat, pienet yritykset, suuret yritykset, kansainväliset yritykset, käteisasiakkaat, muut)
    - asiakkaiden toimialat
    - tuotteen tai palvelun ostavien asiakkaiden asiointitapa (paikan päällä asiointi, etäasiointi, muu)
    - tuotteen tai palvelun ostavien asiakkaiden liitännät eri maantieteellisiin alueisiin ja valtioihin
    - tuotteen tai palvelun ostavien asiakkaiden asiakassuhteiden luonne (esim. pysyväisluonteinen, kertaluonteinen, muu)
  - Liiketoimet
    - liiketoimiin liittyvät erilaiset maksutavat (esim. käteinen, tilisiirrot, pankkikortit, virtuaalivaluutta, muut maksutavat)
    - liiketoimien suorittamispaikka (esim. paikan päällä, etänä, muu)
    - liiketoimien tarkoituksen ja siihen liittyvien varojen alkuperän selvittäminen (helppoa, kohtuullisen helppoa, vaikeaa, erittäin vaikeaa)
    - liiketoimien liitännät eri maantieteellisiin alueisiin ja valtioihin
    - liiketoimien tiheys ja nopeus
  - Maat ja maantieteelliset alueet
    - Euroopan komission ja FATF:n listaamat korkean riskin valtiot ja alueet, joiden toiminta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ei ole riittävällä tasolla
    - maantieteellinen toimialue, jolla tuotetta tai palvelua tarjotaan
    - toimipaikan sijainti, jossa tuotetta tai palvelua tarjotaan
  - Jakelukanavat
    - jakelukanavien eri tyypit ja lukumäärä
      - myynti suoraan loppuasiakkaalle
      - myynti suoraan vähittäiskaupalle
      - myynti tukkukaupan välityksellä
      - myynti maahantuojaan välityksellä
      - usean jakelukanavan yhdistelmä
  - Teknologiat
    - tuotteeseen tai palveluun liittyvät, uutta teknologiaa hyödyntävät maksu- ja asiointitavat sekä järjestelmät
    - onko tuote tai palvelu itsessään uutta teknologiaa

3. Arvioidaan tuotteen tai palvelun lopullinen riskitaso asteikolla 1-4, kun riskitekijöiden vaikutus on huomioitu.

Myös yrityksen toimialaan liittyvien rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vaikutusta yrityksen toimintaan on tärkeää arvioida. Tältä osin on hyvä esimerkiksi selvittää, millaiseksi yrityksen toimialaan liittyvä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski on kansallisesti arvioitu ja miksi, sekä millaisia vaikutuksia toimialan riskeillä on yrityksen toimintaan.

2.2.3. Asiakkaat

Riskiarviossa voi arvioida myös yrityksen eri asiakasryhmiin liittyviä riskitekijöitä. Riskitekijöillä tarkoitetaan seikkoja, jotka voivat kyseisen asiakasryhmän osalta osoittaa vähäistä taikka tavanomaista suurempaa rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskiä. Tunnistetut riskit vaikuttavat yrityksen käyttämiin tuntemismenettelyihin.

Ilmoitusvelvollisen eri asiakasryhmiin voi liittyä erilaisia riskitekijöitä. Asiakaskuntaa on mahdollista ryhmitellä eri tavoin, esimerkiksi jakamalla asiakkaat yksityisasiakkaisiin ja yritysasiakkaisiin, jotka voi edelleen jakaa eri luokkiin, kuten pienet, keskisuuret ja suuret yritysasiakkaat. Myös muita ryhmittelytapoja voi käyttää. Riskiarviossa arvioitujen riskitekijöiden perusteella eri asiakasryhmien riskitasot voivat erota toisistaan. Jokin asiakasryhmä saattaa olla siihen liittyvien riskitekijöiden perusteella vähäriskinen, kun taas jokin toinen asiakasryhmä voi olla riskitekijöiden vuoksi suuririskinen ja vaatia tehostetun tuntemismenettelyn käyttämistä.

Riskiarvion ja tunnistettujen riskitekijöiden perusteella myös yksittäisille asiakkaille ja liiketoimille voidaan määritellä niin sanottu riskiprofiili tai riskiluokka. Yksittäisten asiakassuhteiden ja liiketoimien riskien arviointia ei tarvitse kuitenkaan tehdä riskiarviossa, vaan sen voi toteuttaa ilmoitusvelvollisen toiminnan koko huomioiden eri tavoin, esimerkiksi tietojärjestelmien avulla. Asiakassuhteeseen liittyviä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä arvioidessa on otettava huomioon uusiin ja jo olemassa oleviin asiakkaisiin, maihin tai maantieteellisiin alueisiin sekä uusiin, kehitettäviin ja jo olemassa oleviin tuotteisiin, palveluihin ja liiketoimiin sekä jakelukanaviin ja teknologioihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.

Sellaisia asiakkaaseen liittyviä seikkoja, jotka voivat osoittaa vähäistä riskiä, voivat olla:

- asiakas on julkisen kaupankäynnin kohteena oleva yhtiö
- asiakas on julkisyhteisö tai julkinen yritys
- asiakkaan asuin- tai kotipaikkana on maantieteellinen vähäisemmän riskin alue

Asiakkaaseen voi puolestaan liittyä tavanomaista suurempi riski, jos:

- liiketoimi toteutetaan epätavallisissa olosuhteissa
- asiakkaan asuinpaikka tai kotipaikka on
  - maa, jossa luotettavien lähteiden mukaan on huomattavasti lahjontaa tai muuta rikollista toimintaa

- maa, joihin kohdistuu esimerkiksi Euroopan unionin tai Yhdistyneiden kansakuntien määräämiä pakotteita, vienti- tai tuontikieltoja taikka vastaavia toimenpiteitä
- maa, joka rahoittaa tai tukee terroritoimintaa tai joissa toimii tunnettuja terroristijärjestöjä
- henkilökohtaisten varojen hallintaan käytetään oikeushenkilöä tai oikeudellisia järjestelyjä
- yrityksessä on hallintarekisteröinnin hoitaja tai sen osakkeet on laskettu liikkeeseen haltijaosakkeina
- tuotteet ja liiketoimet saattavat vaikeuttaa asiakkaan tai tosiasiallisen edunsaajan tunnistamista
- yritystoiminnassa käytetään paljon käteissuorituksia
- yrityksen omistussuhteet vaikuttavat epätavallisilta tai liian monimutkaisilta verrattuna yrityksen liiketoiminnan luonteeseen

2.3. Riskien vähentäminen ja hallinta

Ilmoitusvelvollisella tulee olla riittävät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi. Riskiarviossa yrityksen tulee kartoittaa käytössään olevia keinoja, joilla rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä riskejä pyritään hallitsemaan ja vähentämään. Hallintakeinoilla voidaan myös korjata yrityksen havaitsemia rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä haavoittuvuuksia. Toisaalta riskiarviossa on tärkeää arvioida myös sitä, miltä osin hallintakeinot eivät ole riittävän toimivia ja tehokkaita rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja torjumiseksi, ja tunnistaa hallintakeinoihin liittyviä haavoittuvuuksia ja puutteita.

Hallintakeinoja ja niihin liittyviä haavoittuvuuksia kartoitettaessa on syytä huomioida esimerkiksi seuraavat asiat:

- Asiakkaan tunteminen
  - yrityksen sisäiset prosessit ja toimintaohjeet asiakkaan tunnistamiseksi ja todentamiseksi sekä tuntemistietojen keräämiseksi
  - asiakkaan tietojen dokumentointi ja säilyttäminen
  - asiakkaan tuntemistietojen päivittäminen ja ajantasaisuudesta huolehtiminen
  - etätunnistamisen käytännöt
- Järjestelmät
  - rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyviä järjestelmiä on/ei ole käytössä
  - muita järjestelmiä on/ei ole käytössä
  - tietojen tallentaminen ja dokumentointi eri järjestelmiin
  - tietojen säilytys, varmuuskopiointi ja palauttaminen järjestelmissä
  - järjestelmiin tallennettujen tietojen käytettävyyden ja eheys
  - asiakirjahallinnon järjestäminen ja vastuut sen osalta

- Jatkuva seuranta
  - manuaalinen tai automaattinen (järjestelmätuettu) asiakkaiden jatkuva seuranta
  - pysyväisluonteisten asiakassuhteiden seuranta
  - kertaluonteisten asiakassuhteiden seuranta
- Riskienhallintaan liittyvät käytänteet
  - riskienhallintaan liittyvien käytänteiden ja toimintamallien säännöllinen arviointi, korjaaminen, päivittäminen
  - rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvän riskienhallinnan suhde muuhun riskienhallintaan
  - riskienhallinnallisten käytänteiden dokumentointi
  - käytettävissä olevat taloudelliset resurssit
- Sisäinen valvonta
  - sisäisen valvonnan tehokkuus ja tiheys
  - sisäisen valvonnan ulottuminen yrityksen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen prosesseihin ja käytänteisiin sekä yksittäisiin liiketoimiin
  - vastuunjako sisäisen valvonnan osalta
- Henkilöstön koulutus, osaaminen ja henkilöstöresurssit
  - koulutuksen laatu ja määrä
  - vastuu kouluttamisesta
  - tietoisuus lainsäädännöstä sekä rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvistä ilmiöistä
  - käytännön osaamistasot ja osaamisen varmistaminen
  - vastuunjako rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toiminnoissa
  - henkilöstön vaihtuminen, poissaolot, uuden henkilöstön työn aloittaminen

Esimerkkilistat eivät ole tyhjentäviä, joten niihin voi riskiarviota laatiessa tehdä tarvittaessa lisäyksiä.

Riskiarvioon on hyvä kirjata myös sanallinen arvio kunkin hallintakeinon toimivuudesta ja tehokkuudesta.

2.4. Jäljelle jäävien riskien arviointi

Riskiarvion loppuvaiheessa arvioidaan **jäännösriskiä** eli jäljelle jäävää riskitasoa, joka on olemassa yrityksellä käytössä olevista hallintakeinoista huolimatta.

Jäljelle jääviä riskitasoja voi arvioida esimerkiksi seuraavasti:

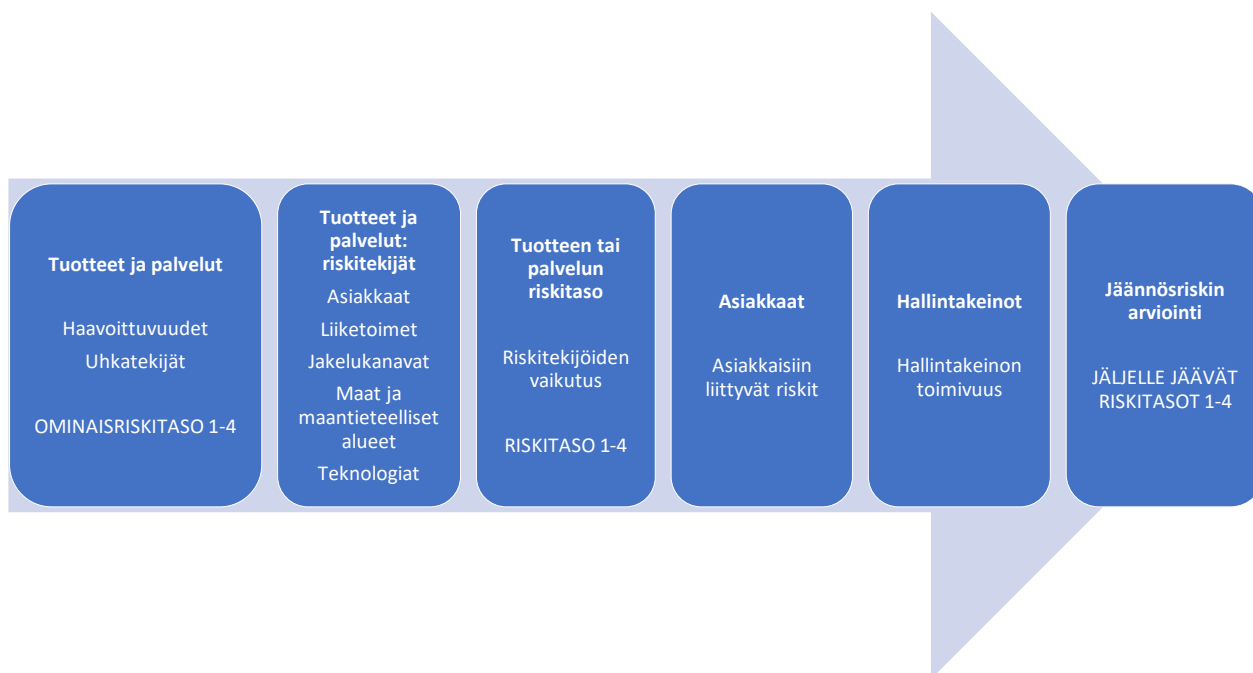
1. Merkitään riskitasot.
2. Arvioidaan hallintakeinojen vaikutusta riskitasoon. Otetaan huomioon hallintakeinoissa mahdollisesti havaitut haavoittuvuudet ja puutteet.

3. Määritellään numeroin jäännösriskin taso (1 = matala, 2 = kohtalainen, 3 = suuri, 4 = erittäin suuri), joka jää jäljelle riskiä vähentävistä hallintakeinoista huolimatta.
4. Arvioidaan, tarvitseeko jäljelle jäävään riskiin kohdentaa lisää hallintakeinoja, joilla riskiä pyritään edelleen vähentämään. Jos hyväksytään jäännösriski lisäämättä hallintakeinoja, perustellaan, miksi jäännösriskin voi hyväksyä ilman toimenpiteitä.

Jäljelle jäävien riskien arvioinnissa on keskeistä kuvata selkeästi päättelyketju tunnistetuista riskeistä hallintakeinojen kautta jäljelle jääviin riskeihin.

Riskiarvion lopuksi voi arvioida myös yrityksen tuotteisiin, palveluihin ja asiakassuhteisiin liittyvien riskien perusteella yrityksen harjoittamaan liike- tai ammattitoimintaan kohdistuvaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen **kokonaisriskitasoa**. Arvio on hyvä perustella.

Kuva 1. Riskiarvion laatimisprosessi

3. Lisätietoja

[Euroopan komission ylikansallinen riskiarvio 2019](#)

[Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio 2021](#)

[Aluehallintoviraston rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvion yhteenveto](#)

[Epäilyttävästä liiketoimesta ilmoittaminen - Aluehallintoviraston ohje ilmoitusvelvollisille](#)

[Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen - Aluehallintoviraston ohje ilmoitusvelvollisille](#)

[Euroopan komission yksilöimät korkean rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin valtiot \(englanniksi\)](#)

[FATF:n lista suuririskisistä valtioista ja alueista \(ns. musta lista, englanniksi\)](#)

[FATF:n lista lisääntyneen monitoroinnin kohteena olevista valtioista ja alueista \(ns. harmaa lista, englanniksi\)](#)

[Aluehallintovirasto - rahanpesulain valvonta](#)

[Rahanpesun selvittelykeskus - katsauksia ja raportteja rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnasta](#)

[Poliisi.fi - tietoa yleisimmistä rikoksista ja rikosilmiöistä](#)

[Suojelupoliisi - terrorismin torjunta](#)

[Rahanpesu.fi - Estä rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen](#)

Etelä-Suomen aluehallintovirasto